

A TERMÉSZET.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimoni és ernyest

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

ÁLLATTANI ÉS VADÁSZATI FOLYÓIRAT.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN ÉS 16-ÉN.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE 3 FRT.

Hazafelé.

aczára a kaczerkódó márcziusi napsugárnak, hajnalban még gyakran fagy, vagy dér futja be a föld avas növényvázait; fönt a hegyek bokrai között, lent a gyepük mellett, vagy mélyebb árkokban a hófúvások piszkos, iszap-födte maradványai sem olvadtak még el; de a tölgy- és cserbokrok száraz, vörös levelei már kalimpálnak lefelé, meg-megcsörrennek az egyre növekvő avaron, amint ráhullanak, elterülnek rajta. — Ez már jelent valamit. A tavaszi száraz lombhullás nem az elmulást, de a megmozdult életet jelenti: a megújulás dobálja el ilyenkor megúnt rongyait, hogy új díszet öltöszön a kikelet ünnepére. A napsugár már aranyozza is a fonnyadást, fölcsókolja az ibolya, a hóvirág álmos szemeit, telerakja gyémánt cseppekkel: örömkönyekkel üde arcukat, melyen millió sugárban ragyog a harmatcsepp csilláma s álmategon imbolygó lepkék járnak el hozzájuk — áldozni az édes nektárból, szertehordani az illatot, mely megrészesgíti a lelket boldogító illetésével s mézédés örömeit ültet a szívekbe, melyben az eszmény ünnepel . . . Érezni kezdjük a lelkünkkel, hogy jön valami, hogy küszöbön van valami változás, az, a mit oly epedve várunk derűs égtől, napsugártól . . . Érti ezt minden lény, a legapróbb bogárka is. Előbújnak a mohok, bokrok s lehullott levelek alól, hogy fényt keressenek, melengető sugárt; — a fűszál is kiüti halványzöld lándzsáit, hogy végigszalajtsa rajta azt a villamos érintést, melyből az

életparányokat nyeri egy új, életerős serkenethez. A napsugárban van az Isten lelke, az éltető szikra, mely mindennek megújulást, életet kölcsönöz; — a madarakat pedig visszainti idegen világok messze tájairól. És megérik a hívogatását ősi ösztönükkel, amelyet szintén a nagy eszménytől kölcsönöztek szíveikbe, a miből a hazaszeretet szent érzeme takad. És mikor szétfut az égen a hév sugárkévék özöne s kibúvik rejtekén az első ibolya lilás arczocskája: csak megdobban távol idegenben az ő kis szívük is, megrezdül valamennyi madárszívecskében az érzelmenek az a húrja, melyen a nagy eszmény fenséges művészete játsza el hívogató dallamait, melynek összhangzatán éltető reménnyel édes vágy fakad a madárkebelben: a *hónvágy* érzete, újra látni a jó haza kék egét, virágait, édes mindenségét — s megszületik a gondolat: *menni, menni hazafelé!* És aztán nemsokára zene támad a csillagok alatt, ezerféle hang festi a levegő-egyet; majd zizegés, titokzatos nesz lebben szerte, egy láthatatlan élénkség, elevenség zsongása a magas, sötét végtelenség szabad határain, minek hallatára megdobban a vadász szíve, édes öröm száll a természetimádó keblébe, mert tudja, hogy ébredésről, kikeletről mesél, beszél minden hang, nesz, melyet madárnyelvek hirdetnek örömszólásokkal — annak, aki érti . . . S ki ne értené meg az öröm hangjait! — s ki ne örülne a viszontlátásnak: hű madarainknak, akik visszatértek idegen hazából!

Legyetek üdvözölve szép madaraink!

*

Márczius havában megfigyelésem szerint körülbelül 111 madárfaj érkezik vissza vándorútjából; de ezek közül némelyek február utolsó hetében, sőt korábbi kitavaszo-

dások alkalmával, már február második felében kezdik magukat szórványosan jelentgetni. Legkorábbi érkezők: a *mezei pacsirta*, a *fehér barázdabillegető*, *galamb-sneff* (Philomachus pugnax) a *szókesneff* (Tringa alpina), *sárszalonna* (Gallinago scolopacina), *vadgalamb*, *piros-lábu-sneff* (Totanus calidris), *bibicz* és a *nagy szélkiáltó* (Numenius arquatus). A kacsákról és ludakról, mint nem tulajdonképeni vonulókról nem szólok; ezek közül a legtöbb faj inkább »huzó« madár. A márcziusban érkező madárfajok betürendes névsora különben a következő:

1. <i>Acrocephalus phragmitis</i> Bechst. (Nádytűrű).	16. <i>Ardea purpurea</i> L. (vörösgém; szállás csinálók).
2. <i>Aegialitis cantianus</i> , L. (zsombék-juhászka).	17. <i>Botaurus stellaris</i> L. (dobosgém).
3. <i>Aegialitis hiaticula</i> (sárjuhászka).	18. <i>Cerchneis tinnunculus</i> L. (vércse).
4. <i>Aegialitis fluviatilis</i> Bechst. (tővény-juhászka).	19. <i>Chauleasmus streperus</i> L. (kendermagos kacska).
5. <i>Alauda arborea</i> L. (erdeipacsirta).	20. <i>Chelidon urbica</i> L. (házi fecske; egyesek).
6. <i>Alauda arvensis</i> L. (februártól kezdve; mezei pacsirta).	21. <i>Chrysomitris spinus</i> L. (csizik).
7. <i>Alcedo ispida</i> L. (jégmadár; februártól kezdve).	22. <i>Ciconia alba</i> L. (gólya).
8. <i>Anas boschas</i> L. (telelő is; tökekacska).	23. <i>Ciconia nigra</i> L. (fekete gólya).
9. <i>Anser cinereus</i> Mey. (szürke lúd).	24. <i>Circaetus gallicus</i> L. (kigyászölyv).
10. <i>Anser segetum</i> Gm. (téli vadlúd).	25. <i>Circus aeruginosus</i> L. (vörös bagolyhéja).
11. <i>Anser albifrons</i> (lilik).	26. <i>Circus cyaneus</i> L. (fehér bagolyhéja; telet is).
12. <i>Anthus campestris</i> L. (gyepű pityér).	27. <i>Circus macrourus</i> Gm. (sávofarktöví bagolyhéja).
13. <i>Anthus pratensis</i> L. (vizi pityér).	28. ? <i>Circus pygargus</i> L. (csikosszárnyu bagolyhéja).
14. <i>Ardea alba</i> L. (nagy kócsag; szállás csinálók).	29. <i>Columba oenas</i> L. (kék vadgalamb; telet is).
15. <i>Ardea cinerea</i> L. (szürke gém).	30. <i>Columba palumbus</i> L. (örvösgalamb; telet is).

31. <i>Coturnix dactylosonans</i> Mey. (fűrj; a hó vége felé).	53. <i>Ibis falcinellus</i> L. (batla; hó vége felé).
32. <i>Cotyle riparia</i> L. (partifecske; a hó vége felé)	54. <i>Larus argentatus</i> L. (lócsér).
33. <i>Cuculus canorus</i> L. (kakuk; hó vége telé egvesek).	55. <i>Larus melanocephalus</i> L. (feketefejú lócsér).
34. <i>Emberiza miliaria</i> L. (sordély; telet is).	56. <i>Larus ridibundus</i> L. (sirály; néha áttelel).
35. <i>Emberiza schoeniclus</i> L. (nádi sármány; többnyire áttelel).	57. <i>Ligurinus chloris</i> L.
36. <i>Erismatura leucocephala</i> L. (sulyokfejű (kékorru) kacska).	58. <i>Limosa aegocephala</i> L. (lotyósneff).
37. <i>Erithacus rubecula</i> L. (vörösbögy; telet is).	59. <i>Locustella naevia</i> Bodd. (hó végefelé).
38. <i>Falco subbuteo</i> L. (pofás (v. fekete) sólyom)	60. <i>Luscinola melanopogon</i> Temm. (nádifülemüle; hó vége felé.)
39. <i>Ficedula rufa</i> Bechst. (füzike).	61. <i>Mareca penelope</i> L. (fütyös kacska).
40. <i>Ficedula sibilatrix</i> Bech. (magyar neve ?).	62. <i>Mergus albellus</i> L. (kis jegeskácska).
41. <i>Ficedula trochilus</i> L. (magyar neve ?).	63. <i>Mergus merganser</i> L. (nagy jegeskácska; telet is).
42. <i>Fringilla coelebs</i> K. (pintyőke; telet is).	64. <i>Milvus icinus</i> Sov. (fecskefarku kánya; február utolsó napjaitól)
43. <i>Fulica atra</i> L. (szárca; febr. márcz.)	65. <i>Milvus Korschun</i> Gm. (szürkefejű kánya).
44. <i>Fulix cristata</i> L. (kontyos kacska)	66. <i>Motacilla alba</i> L. (fehér barázdabillegető; febr.-márcz.)
45. <i>Fulix marila</i> L. (hegyi kacska; febr. márcz.)	67. <i>Motacilla boarula</i> L. (hegyi barázdabillegető).
46. <i>Gallinago gallinula</i> L. (kis sárszalonna).	68. <i>Motacilla flava</i> L. (sárga barázdabillegető.)
47. <i>Gallinago major</i> G. (nagy sárszalonna vagy duflasneff; elővonulás)	69. <i>Muscicapa parva</i> Bechst. (kis légykapó).
48. <i>Gallinago scolopacina</i> Bp. (sárszalonna v. mórseff).	70. <i>Numenius arquatus</i> L. (szélkiáltó (goizer); február-márczius.)
49. <i>Gallinula chloropus</i> L. (vizityúk).	71. <i>Numenius phaeopus</i> L. (kis szélkiáltó).
50. <i>Graculus carbo</i> L. (karakatona).	72. <i>Nycticorax nycticorax</i> L. (bakosó; a hó utolsó harmadában.)
51. <i>Grus cinerea</i> L. (daru).	73. <i>Nyroca leucophthalmos</i> Bechst. (czigánykacska).
52. <i>Hirundo rustica</i> L. (füsti fecske; egyesek).	

Tél után a tavaszba vágyódunk. Megenyhült a légkör, eltűnt a hó, visszatérnek madaraink s a város kertjeiben itt-ott zöldelni látjuk már a növényzetet. Érezzük a tavasz közelségét, langyos napsugár kelti fel bennünk ezt az érzést; megjön az élet felszabadulása, a kedély felvidulása, reméljük, várjuk; meghozzák híret a szellő szárnyán vonuló vándormadarak déli vidékekről . . . déli vidékekről, melegebb hazából, ahol nincsen tél, ahol tavasz mosolyog az égről . . . az örökké mormoló tenger partjairól . . . oda vágyódunk, a tavaszba, üde kertek tájára . . . útra kelünk a boldogító tavasz elé, tengert látni, szabadságot élvezni . . .

Ha az utas a gőzhajóval megérkezik Lussin tágas s mégis majdnem körülzárt öblébe, a Val d'Augusto-ba, felvidult hangulatába beletalál az a kép, amely most előtte elterül. Az öböl déli partjait elfoglalja Lussin piccolo városka; amfiteatrálisan emelkednek utcái a hegyoldalba s a fehér házak sokasága nagyobb város benyomását teszi reánk. Magasabb hegy fekszik a város mögött; sötéten zöld kertek fogják körül a várost; fehér utak vezetnek fel a hegy tetejébe; magasan felette a levegőcégben fehér felhők úsznak.

Meglep bennünket a város tisztasága; lakói, akik olaszok, tisztábban tartják az utcákat és házaikat, mint a hogyan az olaszok tisztaságszeretéről való előítéletünkkel gondolhatnók s ha betekintünk itt-ott a nyitott ajtón a kapualjába, szintén csak fehér tisztaságot látunk mindenütt. — Kevés a nép, férfiakat egyáltalán nem látunk; ezek javarésze künn van a tengeren: halászok ők és tengerészek. Nehezen szerzik kenyerüket, sokkal nehezebben mint bárki más! Kivonulnak bárkán, ki a hajókkal a nagy tengerekbe; otthon marad a családjuk . . . majd haza-

74. *Ortigometra crex* L. (haris; hó vége felé).
 75. *Ortigometra minuta* Pall. (törpe vizicsirke; későn).
 76. *Ortigometra porzana* L. (vizicsirke).
 77. *Pandion haliaetus* L. (halászsas; hó végén).
 78. *Philomachus pugnax* L. galamsneff; február-márczius.)
 79. *Platalea leucorodia* L. (kanalasszék; későn).
 80. *Podiceps cristatus* L. (dáré (vagy tüles) vöcsök; néha korán, február).
 81. *Podiceps nigricolis* Sund. (feketenyaku vöcsök).
 82. *Pratincola rubetra* L. (csipkemedár; egyesek).
 83. *Pratincola rubicola* L. (magyar neve?).
 84. *Querquedula circia* L. (csörgő kacsa).
 85. *Querquedula crecca* L. (trifkó; február-márczius.)
 86. *Rallus aquaticus* L. (guvat; jan, febr., márcz.)
 87. *Recurvirostra avocetta* L. (gulipánsneff).
 88. *Ruticilla cairii* L. (magyar neve?).
 89. *Ruticilla phoenicurus* L. (kerti vöröstartk).
 90. *Ruticilla thythis* Scop. (füstfarku).
 91. *Scolopax rusticola* L. erdei szalonka vagy sneff.)
 92. *Serinus hortulanus* Koch.
 93. *Spatula clypeata* L. (kanalas kacsa).
 94. *Sterna fluviatilis* Naum. (halászszer).
 95. *Sturnus vulgaris* L. (sereglye; február-márczius.)
 96. *Sylvia atricapilla* L. (papfülemüle).
 97. *Totanus calidris* L. (piros-lábu v. rétisneff; február vége márczius).
 98. *Totanus glottis* L. (zöld-lábu (v. fehér) sneff.)
 99. *Totanus fuscus* L. (vöröslábu (vagy kendermagos) sneff; mint az előbbi néha már febr. végén egyesek.)
 100. *Totanus glaucus* L. (tyűtyűke; későn).
 101. *Totanus ochropus* L. (fecskesneff v. kis zöldlábu; nem igazi vonuló).
 102. *Tringa alpina* L. (szőke székisneff; február vége, márcz.)
 103. *Tringoides hypoleucus* L. (fővénysneff v. kubiksneff; hó végén egyesek.)
 104. *Turdus iliacus* L. (kerti rigó; febr. vége márcz.)
 105. *Turdus merula* L. (fekete rigó).
 106. *Turdus musicus* L. (húros rigó).
 107. *Turdus pilaris* L. (fenyves rigó).
 108. *Turdus torquatus* L. (örvös rigó).
 109. *Turtur auritus* Gray. (gerle; hó végén egyesek ritkán.)
 110. *Upupa epops* L. (banka; későn, előőrsök).
 111. *Vanellus cristatus* L. (bibicz; február, márczius.)

Az én megfigyelésem márczius havára vonatkozólag csak felsorolt 111 fajra terjed ki. Nem lehetetlen, sőt valószínű, hogy még néhány fajjal meglehetne toldani a

listát. Végül megemlítem, hogy a magyar madárnevek alkalmazásánál lehetőleg a népnyelvhez, illetőleg a népjárfalvi *általánosabb* madárnevezésekhez alkalmazkodtam s főleg az alföldi színmagyarnép elnevezéseit vettem figyelembe, viszont a csekély forgalmi körrel bíró u. n. tájneveket, mint a legtöbbnyire badar értelmetlen elkeszteléseket mindenütt mellőztem.

Lakatos K.

Kihaló állatfajok.

Irta: Sajó Károly.

(Folytatás).

A minden évben jobban föltárt afrikai kontinensen még igen nagy számmal élnek különféle speciális emlősök, de különösen azok, melyek az *antilopok* közé, vagy rokonságukba tartoznak.

A meddig az európaiak e földsgébe nagyobb mértékben be nem hatoltak, addig az állatgazdagság ott nem igen csökkent. Mert ott is, bármit mondjanak is különben a bennszülöttekről, az az egy bizonyos, hogy vadállományukat kímélték, majdnem úgy, mint az éjszakamerikai vörösbőrűek.

Pár évtized óta azonban borzasztó módon megváltozott a »legsötétebb« világrészben is az állapot. A »legsötétebb« jelzőt talán éppen ez állapotok miatt lehetne legnagyobb joggal Afrikára ruházni.

A legtöbb európai embernek fogalma sincs arról, hogy miket művelnek ott lent bizonyos urak és nem urak, — sokan a tudományos czélokot hangoztatva, valóban azonban kíméletlen és mohó vágygyal törve magukat az után, hogy puskájuk segítségével hirtelen meggazdagodhassanak.

A melyik állat már ritka kezd lenni, annak bőrét, éppen azért, mert ritka már, muzeumoknak és ritkaság-

térnek — ha kedvez a szerencse, ez pedig oly ritkán mosolyog. Mégis csak halász és tengerész akar lenni mindegyik. Akik otthon maradnak, a gyöngék s a nők, olajtermeléssel foglalkoznak.

Felértünk a kertek közé s azután fölfelé visz útunk a hegyoldalban. Itt már csupa kő és törmelék a talaj; a velenceiek búne ez; elvitték az erdőt, a megmaradt egyes fákat pedig kitépte a bőre; csak a kövek maradtak meg — és az emberek, a szegények Kővet köre szednek össze, nagy fáradtsággal, sok munkával, kiszedik valamennyit apró kertjeikből és falakba kerítés gyanánt rakják fel; azután megmunkálják azt a kevés földet, némi zöltséget termelnek benne.

Gyönyörű kilátás nyílik most a magas hegyről, köröskörül élvez szemünk a szép kép látásában.

Kelet felé a hegy lábánál fekszik kiterítve, mint a térkép, Lussin grande; előtte sötétszínű öble, mögötte a narancs- és citromligetek. Átfut szemünk a Quarnero kék tükre és szigetein egészen a dalmát partokig, a hol a még tavaszkor hóval borított Velebit hatalmas hegyláncza zárja be a láthatárt. Átható smaragd színben ragyognak a hullámok; arany napsugarak fel-felcsillanva futnak át rajtuk, mint tánczó szikrák és bibor színben ragyognak most az ég felhői. Vakítóan fehérlik ki e képből a tömör mészsziklák szakadozott fala s a messze távolban a Velebit tetején, mint egy diadém, a hó.

Délfelé lassankint elmosódnak a dalmát hegyek, eltűnnek a szigetek, nyugat felől pedig csillog az Adria tükre: egyvögtelennek látszik . . . de nem, ott is van határa, halaványan, alig

látszik egy hosszú hegylánczat vonulása: az Apenninek távoli konturjai ezek.

Változatosabb a kép észak felől; előttünk fekszik Cherso, Veglia és Arbe szigete, egy-egy nagyobb fölt a tengerben s közvetlenül alattunk terül el a sokszorosán tagolt Lussin látszólag egészen zárt öblével. San Sego egy apró homoksziget, melynek más a karaktere; bizonyára érdekelheti a geologusokat, mert még nincs eldöntve róla, hogy a sziget a környező talaj süllyedésével keletkezett-e, vagy pedig a tengerfenéknek egy kiemelkedő része? Az egész San Sego tényleg merő finom homok. Kötő bört termelnek rajta s ez lakóinak egyik főfoglalkozása is. Szegény halászok különben ezek is, sokan a homokba vájt kunyhókban laknak. Ha utasok jönnek a szigetre, az összes gyerekek serege addig ostromolja őket, amíg csak néhány krajczárral le nem csendesítik a kis tolakodókat. De hát tudja azt mindenki, hogy ez a szokás olasz helységekben.

Elmélyedünk, elgondolkozunk, a látottakon; elvezet tekintetünk ismét a ligetekbe, a kertek közé. Űde itt minden s bár a karsztjellegű talaj mostoha, de az enyhe éghajlat megtermi a délszaki flórát. A citrom, a narancs és mandarin télen

kedvelőknek adják el. De utóvégre a legközönségesebb nagyobb állat bőre is megér pár frankot vagy márkát és a sok aprócseprő bőr is együtt vagyont tesz ki. Sokan egészen kényelmesen rendezik a dolgukat, beveszik magukat egy nem éppen rossz hírű és valamelyik európai hatalom

kint ismétlődő kedvezőtlen híreket. A tény pedig egész meztelenségében úgy áll, hogy a legutóbbi időig *évenkénti kerek számmal nem kevesebb mint 50,000 darabot mészároltak le* ebből az óriási emlősből, csupán az agyaráért. A legvakmerőbb kalandorok éppen erre a

Csőrös állat (*Ornithorhynchus paradoxus*).

protekturátusa alá fogott faluba és a bennszülöttekkel vadásztatnak, a kiket értéktelen, vagy nagyon csekély értékű haszontalanságokkal és csecsebecsékkel elégítenek ki.

Mi legfőképen az *elefántról* hallunk holmi időn-

kiváló állatra vetették magukat, mert biztos, hogy a meddig még dúskálhattak az elefántokban gazdag vidékeken, megesett, hogy egy-egy szerencsevadász pár hét alatt százezer forintot meghaladó vagyont szerezhettek

át is virít, az olajfák bőven gyümölcsöznek s nyíló rózsákban gyönyörködhetünk ott mindig. Nehány datolyapálma minden gondozás nélkül megérte ott a 80 éves kort; Eucalyptus, eperfák és Myrtus-bokrok sűrű bozótot képezve elfoglalnak nagyobb területeket épp úgy, mint a rózsaszínű és fehérvirágú Cistus-bokrok is. A tengerparton levő nagy Opuntia-k és Agavé-k valóban délies színt adnak a szigetnek és a nyíló rozsmaring, a zsályák és más illatos földközi tengerparti növények balszamossá teszik a levegőt.

Nemcsak a növényzet, hanem ezzel együtt az állatok is a déli enyhe éghajlat fajai. Elsőbben alig látunk állatokat, de azután meglepődünk az előtűnik ismeretlen alakokon. A messze távolban, a tenger felett, lebegő fehér pontokat látunk, majd közelednek és nagyobbodnak, azután ismét eltűnnek, színük összefoly a verőfényes háttérel. Távolról, keringve kísérik e könnyedröptű madarak egy bárkát most; a szél dagasztja a kis hajó vitorlát és mint lepke közeleg felénk; fölfelé, lefelé emelkednek a madarak, követik a hullámtarajokat és a mesgyét, amit a hajó orra a víztükörbe vág. Sirályok e madarak; s mindig többen vannak s mindig élesebben látjuk őket. Ives hosszú szárnyaik egyenletes csapkodásával úsznak felénk, majd egyszerre leszállnak a vízre és szemünk többé nem találja őket. Majd víjjogva felkelnek ismét és üzik egymást. Ahányszor egy bárka elvonul a vízen; annyiszor kezdődik újból e játék. Játék? . . . Nem játék ez! Nehéz az élet, kíméletlen a sors! Nem a játsszi kedv hajtja e madarakat; a felkelő nap korán reggel már kihívja

őket és csak a késő esthajnal ad nekik nyugalmat. Élelmüket keresik ők ilyenkor s a hullámok taraja, ha kivét egy halat, ott vannak és elkapják.

Más madarakat alig találunk e szigeten, de annál több a gyík. A sok kő, a hasadékok és sziklafalak repedései jó búvóhelyeket adnak nekik s a forrón letűző verőfényben mindenütt sűtkérezhetnek kényük-kedvük szerint. Szép tarka gyíkok ezek, és milyen fürgék az istenadták! Megfogni egyet se tudunk. Csak közeledünk feléje s máris eltűnik a hasadásban. Fali gyíkok ezek, de tarkábbak mint a miénk. Béka nem él e szigeten, mert nagyon száraz a talaj; kígyót láthatunk itt-ott átsiklani utainkon, de ezt sem ismerjük: tarka a színe, olyan a háta mint a barna kőmozaik. Párduczsiklónak nevezik. — A sáskáknak egész raja szökdécsel előttünk, úgy látszik ezeknek jó dolguk van itt, azért olyan szaporák; ügyetlen nagy ugrásokkal menekülnek előlünk. Igen nagyoknak látszanak, a tudósok egyiptomi sáskáknak mondják őket.

Élénkebb az élet a tengerparton. Majdnem minden kő alatt mozog valami; mihelyt megbolygatjuk a követ, azonnal kibúvik alóla egy kis u. n. tarisznya-rák és nagy sietéssel oldallog odább, egy másik kő alá. Különösen ha a lapály óráiban visszavonult a víz és a lapos parton keresgélve járunk, találhatunk ott sok érdekes állatot. Apró csigák ezrével hevernek ott, üres csigaházak, mint a kavics, borítják a fövenyt. Szerte széjjel hevernek a félig kiszáradozott tengéri uberkák, sötét feketés, barnás ibolyaszínűek és bibircsesek, nem szépek. Az ember

csupán elefántcsontban. Az efféle nép aztán nem tett különbséget hím és nőstény, öreg és fiatal közt; irtotta apraját-nagyját kivétel nélkül, mert utóvégre a legkisebb agyar is megér annyit, mint a mennyibe egy puskalövés kerül.

Az afrikai vadállomány úgy csalja és édesgeti a világot minden részéből ott összesereglegő kalandorokat, mint hajdanában a kaliforniai és ausztráliai aranybányák. A ki hazájából bármi módon kikopik, express-puskákat és úti-költséget kerít magának valahonnan és megy megrabolni az exotikus természetet.

Csupán Tete és Zumbo kiinduló helyekről a legutóbbi esztendeig 3000-nél több „vadász“ indult ki szanaszét, elárasztván karavánjaikkal óriási vidékeket és halált vivén mindenüvé, a hol fölbukkantak. De hol vannak még a többi híres afrikai karaván-gyűlöhelyek! Ott van például a Kilimándzsáro tövében fekvő szép, vendégszerető Tavéta is, mely szintén egész sereg elefántvadásznak szolgál kirándulási centrum gyanánt és a melyet a kitünő magyar afrika-utazó és fölfedező, *Teleki Sámuel* gróf is pihenőül használt. Aztán a szomáliai földjének hatalmas vadászterületei stb. stb.

Ha az igazi fölfedezők sejténék, hogy nehéz munkájukkal milyen fajta hordáknak nyitnak utat, talán el is titkolnák, hogy minő állatgazdagságra bukkantak egyes vidékeken. Az elefántcsont persze a főczél; de e mellett elejtenek számtalan egyéb állatfajt, aprót és nagyot és akárhányan e vegyes prédára hivatkozva «naturalistá»-nak nevezi magát. Még jobb, ha valami múzeummal bírnak összeköttetésbe lépni; ennek először is biztos pénzfizetésre eladják az apróbb állatok, madarak s effélék lenyűzött és napon szárított bőrét, másrészt meg ajánló leveleket is sikerül ily módon a maguk kormányától kicsikarniok, melyeknek mindazon négertörzsek

nem is hinné, hogy valami élő lény; ha megbökjük, vagy rátaposunk, ekkor egy magas vízszög szökik ki belőle. Itt-ott a kisebb mélyedésekben visszamaradzik a víz s ezzel együtt százfélé élő lény és mind nyüzsg-mozog benne a sok apróság, érzi mindegyik, hogy kifogyott a bőségéből; egymást üldözik és elevenen eszik meg társaikat. Köztük nyálkás tömegek úsznak a sekély vízben, szép színesek, sőt némelyik élénk zöldnek látszik és kicsillog a fenékről. Ezek algák, növények, amelyeket a tenger ezer változatban terem meg. Köztük bújkálnak az apróságok, fehér rákokcskák, menekülni igyekeznek mindegyik, mert ami körülötte van, az mind ellensége; csigát, férget s több effélét, de valami sajátosságát is látunk benne még; sőtét ibolyaszínű, majdnem fekete, akkora mint egy alma, egész teste csupa tüske, olyan mint a süni, ha összegubbaszkodik, de kisebb; most még egyet látunk, még többet is, minél mélyebbre hatolhat szemünk a vízben, annál jobban látjuk; mozdulatlanok, de majdnem mindegyiknek a hátán van egy kis kő, amely kifehérlik a vízből. Ezek a tengeri sünök, melyeket „rizo di mar“-nak mondanak az olaszok.

És mindez csak a tenger széléről való élet; milyen változatos lehet formáiban a mélységekben, kimeríthetetlen méhében?

Jönnek a halászok s kirakják zsákmányukat; a javát kiválogatták, amit enni lehet, amiért pénzt kaphatnak; mert

területén, a melyek már az európai befolyás zónájába jutottak, igen nagy hasznát veszik.

Ennek a garázdálkodásnak igen hamar szomorú eredménye látszott. Azt mondhatjuk, hogy Afrikában és Ausztráliában van jelenleg az eredeti állatvilág a legkomolyabban veszélyeztetve minden földség között; mert 1896-ig tulajdonképen semmiféle európai hatalom adminisztrációja nem bírt a helyzet magaslatára emelkedni és nemesebb, magasabb nézőpontból intézni az idevágó ügyeket.

A mi addig történt, az fiskális intézkedés volt, mely a rombolást nem csökkentette, hanem inkább megengedte, föltéve, hogy a vadászok az illető kormányoknak lefizették a vadászati taksákat, melyek a dús prédához képest még nevetséges módon csekélyek is. Még az angol délafrikai vadásztaksák is csekélyek, noha európai fogalmaink szerint magasnak látszanak. Különösen alacsonyok egyes német gyarmatokon az efféle díjak. Így például Új-Guinea német gyarmatán a paradicsommadárra potom 60 o. é. frt. lefizetése mellett szabad vadászni! A mi nem is rossz tizlet, mert nyilvános és magánmuzeumok, iskolai tanszer-gyűjtemények, kereskedők, a paradicsommadárbőrökért aránylag igen magas árakat fizetnek.

Nem gondolunk természetesen arra, hogy az idegen földségek tájai mindenfelé vadban bővelkedő vadonok maradjanak. Az a kép, melyet például valamikor Afrika déli csücsán — *Bryden* szerint — a Fokváros környéke nyújtott, az idők haladtával lehetetlenséggé vált. Mert hiszen akkor ott annyi volt az oroszlán, hogy a Fokváros kormányzója időnkint intézkedni volt kénytelen, hogy magát a várost meg ne támadják; a tömérdek antilop pedig kezdetben majdnem lehetlenné tette a földművelést. Az utazó ott akárhányszor egyetlenegy napon 150 rinocerosszal találkozott, a zsiraf-

csak az kell nekik, csak a pénz — mi nekik a tenger életének ezer rejtélye, mi nekik az örök erő fensége, amely élteti mindazt is, amit ők nem használhatnak? Visszahányják, szétörrik, eldobják. De

hoznak halakat és ízletes rákokat, tele a csónakjuk vele. A branzino, barboni, cevole, a molo, dentale, a scombro és tinhal, ezek azok, amiket

kihalásznak, no meg a rákokat, a nagy homárokat, amelyek oly szép aczéllékszínen játszanak s a karcsu, rózsaszínű scampi-kat, mert ezeket Fiume vidékéről messze földekre elszállítják; édes húruk miatt kedvelik mindenütt. Kifognak belőlük bármennyit, marad még elég a mélységben, ki nem fogy a tenger soha — legalább emberi erő nem győzi kimeríteni belőle az életet. Éppen a scampo (*Nephrops norvegicus*) olyan faj, amely csak egyes helyeken elkülönítve él a Quarneróban és Norvégia fjordjainak tiszta vízében. Másutt nincs belőle. Tudósoknak fejtörése ez is, titok, amelyet meg nem értünk. — De még valamit hoznak ki a partra a halászok kis kosarakban; lapos kocsonyaszerű állatok ezek, szétterülnek, még mozognak, de szétmálnak nemsokára és halvány színük szürkébe változik. Marékkal szedik ki azután és odadobják a padra; amire hosszú karjaik kinyúlnak a nyálkás tömegből; még tapadnak e karokon levő szívókák, még izeg-mozog a kar, kinyúlik, behúzódik — aztán elhal az állat a szárazon. Százával fogják ki ezeket s polipoknak mondjuk mi, ők pedig loligo, sepe

fok pedig 100 főre rúgó csordákban legelésztek. De azt már könnyen el lehet érni, hogy egyes rezervált helyeken ez az eredeti állapot megővassék, mert például a sajátságos *Rhinoceros simus* (= *Rh. Burchelli*) arról az egész vidékről a kvaggával és kétségtelenül sok más fajjal együtt — mint mondják — nyomtalanul kiirtódott.

Néhány intelligensebb fokföldi birtokos az efféle állatkihalásnak elejét igyekszik ugyan venni, a mennyiben egyes, a pusztulás végső határán levő fajnak az ő birtokaikon menedékhelyet és bántatlanságot biztosítottak. Ilyen kegyelemben részesült például a tehénantilop-ok közül *Bubalis pygarga* és egy másforma kérődző, a szép, nagy, csavartszarvú kudu (*Strepsiceros kudu*), melyek csak ennek köszönhetik, hogy a fokgyarmaton még vannak belőlük. De bármennyire dicséretet érdemei is az ilyen szórványos kimélet, éppen az exotikus viszonyok közt, mégsem eléggé megnyugtató. Mert tudjuk, hogy az értelmesebben és nemesebben gondolkozó birtokost minő gyakran váltja föl, illetve túrja ki a buta és durva pénzes-zsák, melynek tompa agyvelejébe fennköltebb gondolat sohasem találhat utat és az ilyen vajmi hamar pusztá szeszélyből és lelki hitványsága mellett pár hét alatt elpusztítja azt, a mit kiválóbb elődök évek során át áldozatok árán gondoztak és gyarapítottak.

Nemcsak a két említett antilopa tűnt el így, hanem számos más, kevésbé feltűnő formájú és így kevésbé kedvelt is. Az *Antilope oreas* például már e század elején megsemmisült ott és most már csak messze éjszakon, a baktérió tájakon tengődik még. De hány száz és száz állatfaj, melyekről senki sem jegyzett föl semmit, esett ugyanúgy áldozatul ennek a kulturának!

Majd később visszatérünk még arra, hogy minő nagyobb szabású munkálatok vannak már ilyen czélok érdekében tervebe véve Afrikában, sajnos azonban, hogy még ebben az irányban alig mozdult meg a közérzés

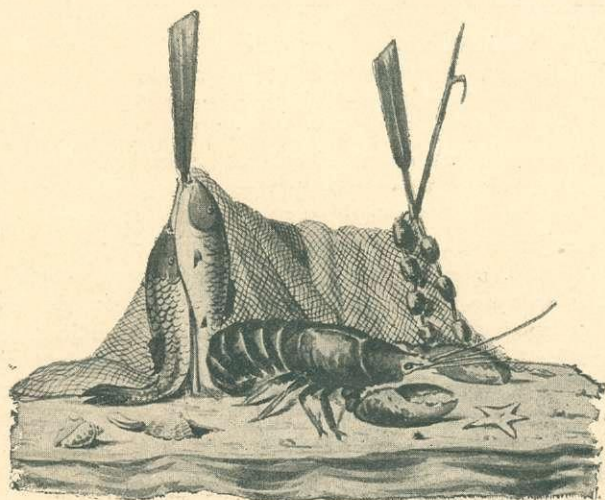
Ausztráliában és a környező szigeteken; pedig éppen ott őrizte meg életben a természet napjainkig azokat a legősibb állatformákat, a melyek képviselői a többi világrészből már régesrég, talán több százezer esztendő előtt, eltűntek és uralmukról csak a földkéreg alsóbb rétegei tanuskodnak.

A kenguruk már régen a végüket járják és a legújabbban az ötödik világrészbe Angliából importált lapinek (nyulak) szorítják ki őket, sok más állattal együtt. Még pedig olyan hatalommal, a mire egyebütt aligha volt példa. Mert a hová azok a nyulak, nem lévén Ausztráliában semmi természetes ellenségük, elterjedtek, ott az ő véghetetlen szaporaságukkal annyira elfoglaltak minden talpalatnyi helyet, hogy semmi zöld sem maradt tőlük az elárasztott vidék földszínén és a növényzet gyökerére voltak már kénytelenek fanyalodni, mi mellett az ottani gyarmatosok juhnyájai éhen veszttek és a birtokosok koldusbotra jutottak.

Az ausztráliai földség a többihez képest olyan kicsi és gyérebbe növényzetéhez képest éppen a legérdekesebb állatalakok ott olyan gyérek, hogy igazán attól tarthatunk, miszerint ezzel a kevéssel az u. n. *naturalisták* is elbánnak; azok tudniillik, akik nem sokat törődnek magával a természettel, hanem összeharácsolnak mindent, a mi kezükbe akad és jó pénzért eladják. Ezekből még jobban lehet féltetni éppen a legkritikább természeti kincseket, mint a többi embertől. Mert míg például azt a csodálatos csőrös-emplős állatot (*Ornithorhynchus anatinus, paradoxus*), mely több tekintetben a madarakhoz hasonlít és emplős létére tojásokat tojik, a közönséges ember nem igen üldözi, addig az állatgyűjtő zsebe nagyon hízik ha vagy maga kifürkészi, vagy benszülöttekkel kifürkészeti ennek a szegény állatnak rejtékelyeit. A muzeumok és iskolai gyűjtemények számára nagyon keresik úgy ez állat bőrét, mint csontvázát. Már pedig ha valamennyi afféle iskolai gyűjteményt az egész művelt világban ellátnának

és sepoline, no meg polpettinek is hívják, aszerint amilyen a faj. Szárazföldi ember undorodik tőlük, de a halászok, a szegények, megeszik és szeretik, sőt veszekednek is értök.

Egyre várjuk, mit hoznak még ki a bárka aljából; még egy állatra gondolunk, amelyet ismerünk mindnyájan könyvből, nevérről: az iszonyatos tengeri pókot, a maja-t. Hiába várjuk, illet nem fogtak, mert polipokat halásztak s ahol ilyenek vannak, ott nincs

tengeri pók. Az otromba, szúrós, szegletes, nagy rákfaj, amelyet tengeri póknak nevezünk, kemény pánczélos testével, hegyes, kétarasos lábaival, éles tüskéivel megközelíthetetlen — s mégis fél attól a puhatestű poliptól s ez közti mindenünnen. Lehet, a tengeri pókoknak is vannak meséik, mint nekünk, a polipokról, amelyek csónakokat ragadnak el, felbillentik és karjaik közé szívják a szerencsétlen halászokat s ha nincsenek is köztük tudományos regényírók, akik a polipokat oly szépen, mesés nagyságukban és hatalmukban leírnák, mint ahogyan leírta ezeket nekünk Jules Verne, — mégis fél a hatalmasabb tengeri pók a kicsi loligo-tól. Ahol ez utóbbi előfordul, ott kipusztul a maja.

A kikötő molo-járól kitekintünk még egyszer a fenséges tengerre, derült csendes időben ragyog a színe; távolban síma, közelebb aprón fodros és alattunk a mélységben tiszta kék. Fenekén meglátszik minden kő, minden szál és állat. Gyönyörű látványt nyújtanak benne az átlátszó testű, ernyő alakú és fehérres vagy színes meduzák, amint testük ritmikus összehúzódásával tova haladnak a sötét vízben, majd felemelkednek és leszállnak ismét a hullámokkal, amelyek ringatják; majd megint eltűnnek bennük, amint szétfut a hullám és elenyészik.

És a kis sziget körül az örök tenger zengi régi dalát. A hullámok csobogása, zúgása, ringása megnyugtatóan hat az ember kifáradt idegeire, kimerült kedélyére s benső örömmel belemerül a természet szépségeinek tisztult élvezetébe. Mindig új meg új szépségeket fedez fel a megittasult szem, más és más

egy *Ornithorhynchus*-példánnyal, akkor — attól tartunk — az ez idő szerint Ausztráliában élő egész állománynak a gyűjteményekbe kellene vándorolnia és életben egy sem maradna. Ez pedig valósággal meg is történhetik; mert a naturalisták, az állatgyűjtők a világ minden részéből gyülekeznek oda, a hol a magas áron értékesíthető ritka fajokra tehetnek szerf. Így aztán az oktatás a tudomány érdekeivel kerülhet ellentétbe; *mert inkább maradjon a faj életben a szabad természetben, (ez az igazi tudományos érdek!) mintsem hogy a gyűjtemények polcozainak kedvéért kiirtsák az élet szinpadáról!*

(Folytatása következik.)

Érdekesebb adatok laboratóriumunkból.

Az elmúlt esztendőben (daczára a vadászatra nem éppen kedvező időjárásnak) sokkal több állatot küldtek be a vadászok kitömés végett intézetünkbe, mint az 1896-i évben. Ha mindezeknek az állatoknak hosszú listáját áttekintjük most, nem egy olyan adatot találunk abban, amely t. olvasóinkat is érdekelheti.

Összesen 1950 állat tömetett ki intézetünkben ez esztendőben és pedig 902 vadász (és állatkedvelő) részére. Megrendelőink névsorában nemcsak hazánk legelőkelőbb főurainak neveit találjuk, de 5 fenséges urat is: József Főherczeg, József Ágost Főherczeg, Fülöp Szász-Coburg-Gothai Herczeg, Fülöp Orleánsi Herczeg és a külföldről I. Ferdinánd bolgár fejedelem.

Külföldről 168 állatot kaptunk kitömés végett (részben muzeumoktól) s ezek közül 41 drb. Indiából, 31 drb. Szibiriából, 21 drb. Ausztráliából és Uj-Guineából, 11 drb. Oroszországból, 23 drb. Ausztriából, 17 drb. Németországból, 2 drb. Svájcából, 1 drb. Romániából, 10 drb. Angolországból, 3 drb. Norvégiából, 4 drb.

színárnyalatokat vesz észre; majd sötétkéken látjuk alattunk a vizet, majd pedig a láthatár szélén összefolyik a tenger az éggel. Vitorlák intenek a messze távolból felénk, halászok bárkái ezek: künn vannak a chioggiai halászok a tengeren.

A lemenő nap megaranyozza a Velebit csúcsait és bíborvörös gyűrűket vet messze ki a tengerre. A szigetek sárga színben tűnnek fel, de majd elhalványodva már csak alig tükröződnek vissza a hullámokon. Keleten inkább elhalnak már a színek és az ott beálló szürkület megható ellentétben van a nyugati égen még ragyogóbb fénypompájával. A leszálló nap elmerülése a hullámokban: — az a természet legszebb tüneményeinek egyike itt! Utána égi béke uralkodik szárazon és vizen egyaránt.

Nyugodalom száll belénk és összhang van körülöttünk.

Még sötétebb lesz azután a tenger kisímült felülete. Fölöttünk az erdei fenyők és olajfák kékes zöld színe szegélyezi a partokat, de itt-ott vad sziklaelek megszakítják e vonalat. Bevonulnak a halászok s a bárkákról halk danolás hallatszik át. Elmerülve a tenger nézésébe, eszembe jutnak Kis József szavai:

Magamba szívni a balsamos léget,
Fürödni fényben, látni kék habot
És megtagadni mind a bölcsességet,
Amelyre otthon tanítottatok! —

Oh, olyan egy voltam e pillanatban
A természettel, mely itt hű barát:
Szint' érzem, hogy szíve bennem dobban
S az én szívem belé enyészik át.

Francziaországból, 1 drb. Szerbiából, 1 drb. Olaszországból, 2 drb. Bulgáriából származik.

Szarvast egészben ez évben nem tömtünk ki; a többi állatot pedig következő számban készítettük ki:

szarvasfejet	8 drbt.	urali bagoly	4 drb.
vadkan (egészben)	2 "	hóbagoly	2 "
vadkanfej	24 "	különböző ölyvek, hé-	
öz (egészben)	2 "	ják, bagolyhék, kar-	
özfej	8 "	valy, vércsék, sóly-	
gazella (egészben)	2 "	mok stb. és apróbb	
vadbirka	3 "	baglyot körülbelül	500 "
muflón	4 "	siketfajd	56 "
zerge	1 "	nyírfajd	26 "
nyúl	10 "	hófajd	2 "
üregi nyúl	3 "	császármadár	8 "
medve	3 "	fácán (ezek közül	
medvebocs	2 "	több mint fele ab-	
hiuz	3 "	normális tollazattal)	40 "
farkas	4 "	fogoly (leginkább ab-	
róka	44 "	normális példányok)	17 "
vadmacska	23 "	szirti fogoly	2 "
borz	6 "	fürj	15 "
nyest	8 "	vadlúd	6 "
nyuszt	2 "	vadkacsák, különbözö	
vidra	7 "	fajok	70 "
menyét	21 "	buvárok	25 "
marmóta	3 "	túzok	4 "
apróbb emlöst körül-		reznek	6 "
belül	200 "	hattyú, vad	2 "
indiai elefánt (csak		szelid	2 "
bőrét készítettük elő,		daru	2 "
nem állítottuk fel)	1 "	kócsag	3 "
afrikai elefánt (kisebb)	1 "	kanalagém	4 "
antilóp	3 "	más gémfajok	27 "
hiéna	1 "	erdei sneff	17 "
fóka	4 "	goizer	11 "
azonkívül még számos kül-		egyéb sneffek körül-	
földi emlöst leginkább muze-		belül	70 "
umok számára.		apróbb madár, külö-	
hód	1 "	nösen iskolák ré-	
majom	34 "	szére körülbelül	100 "
félmajom	7 "	holló	4 "
denevér	22 "	varjú	21 "
házi kútya	10 "	szarka	7 "
kutyafej	4 "	szajkó	11 "
kazuár	1 "	harkályok körülbelül	20 "
keselyű	14 "	kakuk	6 "
saskeselyű	1 "	papagály	34 "
külföldi keselyű	3 "	kolibri	15 "
rétisas	48 "	paradicsommadár	4 "
szirti sas	11 "	dunna kacsa	4 "
határ sas	2 "	egyéb külföldi körül-	
lármas és fekete sas	18 "	belül	60 "
törpe sas	4 "	kanári körülbelül	30 "
kígyász ölyv	10 "	házi kakas, tyúk	7 "
halászsas	4 "	" lúd	2 "
nagy füles bagoly	17 "	" kacsa	2 "
mechanikus uhu	31 "		

Mindezen állatok között 20 tiszta albinó volt, igen sok fehértarka, néhány halvány színű és néhány a melanizmusba hajló példány. A fácánoknál leggyakoribb az albinizmus, a fogolynál a csőr rendellenes kifejlődése. Abnormális agancscsal kaptunk 3 ózbakot, köztük egy olyat, amelynek 3 agancs-szára és rózsatöve volt.

Vidékek szerint legtöbb állatot küldtek be Bács-, Torontál-, Temes- és Aradmegyéből; legkevesebbet Sáros- és Árva megyéből.

A vadászat tárgyát képező és tilalmi idővel védett állatok természetesen csak az idényszerű hónapokban érkeznek intézetünbe; de a legtöbb más faj is szezon szerint kerül kezeinkbe, ami a szármás vadnál nem annyira meglepő, mint a szárnyasoknál. Szarvast eddig mindig csak ősszel kaptunk, vadkant pedig tömegesen csak szeptembertől decemberig, különben csak egyenkint néha-néha; az őzbak-fejek leginkább április, május, és október hónapokban jönnek; a róka szezonja a november és december, meg a február vége; a vadmacska tömegesen novemberben érkezik be; a farkasokat januárban kapjuk leginkább, a vidrát februárban.

A keselyűk ideje augusztus vége és szeptember eleje; a réti-sas tömegesen tél elején és tél végén kerül hozzánk márcziusig, a többi sasfaj leginkább augusztusban és szeptemberben, ugyanakkor a bagolyhék; a nagy

füles baglyok hónapja a január és február eleje; az urali bagoly november- és decemberben kerül sűrűbben hozzánk, a parlagi-ölyv augusztus végétől októberig, a gatyás-ölyv október végétől (ez idén későbbben érkeztek meg) február közepéig tömegesen; a nagy buvárokat február hónapban kapjuk leginkább.

Átlag legkevesebb állatot küldenek kitömés végett júliusban, számra nézve legtöbbet októberben és márcziusban; legtöbb állatot kaptunk az idén kivételesen december 28-ikán: 61 darabot, köztük egy őz is volt.

Majdnem kivétel nélkül nyúzatlanul küldik be az állatokat (ami helyes is), csak az erdei szalonka- és a tüzokhúst sajnálják tőlünk rendesen — elég helytelenül, mert a húst úgy sem eszszük meg egyrészt és másrészt a hibásan lenyúzott bőr kitömésével sokkal többet kell bajlódunk. Reméljük, hogy egy év múlva még több adattal fogunk beszámolhatni, mert eddig is évről-évre gyarapodott működésünk e téren.

Dr. L. A.

Márczius.

I. A szezon. E hó a vízivadászat és különösen a szalonkászat várva-várt fénynapjaival köszönt a vadászra. Már e hó első napjaiban próbálkozhatni a szélkiáltókkal és galamb-sneffekkel (Numenius arquatus et Philomachus pugnax) a nagy széktavaknál lesből, kiállított (kitömött) csalik (maszkok) s jól utánzott csalífütty segítségével. Ha az idő kissé még rideg, akkor egyelőre nem sok prédát ígér a vadásznak; miért is a biztos siker érdekében a nappali üléseket tanácsos csak akkor megkezdeni, ha már az állandóan tartós meleg napok, déli szelek és tavaszias esők beköszöntenek. Ekkor rohamosan jön a vad s szinte vakon száll be a hívásra a maszkokhoz, mert a lanyha időkben párosodási ösztöne is felébred. — A szélkiáltó-lesekkel mindenféle füttyölő és székháti snefffajok, lotyók (Tringa, Totanus, Limosa) is lövésre kerülnek s húznak a szélkiáltókkal együtt ápril végéig, sőt némely fajok még május első felében is folytatják átvonulásukat. A kisebb faj szélkiáltót (Numenius phaeopus) csak a márczius vége feléi melegebb napfény hozza meg tömegesebben, a ludakat azonban elviszi; miért is ha sok a lúd, jó eleve, még a márcziusi melegek beállta előtt iparkodják a vadász kivenni belőlük a vámot; úgy a kacsákból is, mert a meleggel rohamosan húznak ugyan, de rohamosan fogynak is. Ha már elhullatott kacsatojásra akadunk, ez a kacsaszezon zárulását jelenti, mert telivér-vadász nem igen fog kotló vadra lőni. — A hol a szélkiáltó és snefflekre alkalmas nagyobb síkvíz (széktó) hiányzik, ott a sárszalonnák képezik természetesen a szezon fő- és legkeresettebb szárnyasvadját. Hanem ezeknél szükséges már nagyon korán megkezdeni a kémlelő járásokat, nehogy elszalajtsa őket a vadász, mert pár nap alatt is úgy elmennek, hogy aztán csak az irtagnak maradtakra bukkan rá. Pedig a „raj“ a jelszó! Ha mindjárt elejében sok apróságot (Gallinago gallinula) rebbentünk, ez mindig a korai és rohamos sneffhúzás jele, sőt esetleg a húzás végeszakadtát is jelentheti; azért a szenvedélyes szalonkavadásznak e jelenséget figyelmen kívül hagyni sohasem szabad s csak annál szorgalmasabban tegye kirándulásait. Az aprókat rövidesen a szép duflák szokták követni (G.-major), de ezek már egészen meleg időben kezdik meg fölvonulásukat, bárha jóelőbb is itt-ott rábukkanunk egy-egy (aránylag korai) szálláscsinálóra belőlük, kevésbé tavaszias időjárás mellett is. — Erdős vidéken a nemes hosszucsőrű vándor: az erdei szalonka az egyedüli szezon-vad, mely az időjárásához (de sőt a vidék földrajzi fekvéséhez képest is) helyenként előbb vagy később érkezik, a leggyakrabban azonban márczius végétől (elteltekintve a korábbi hulladozó elővonulástól) ápril első harmadáig húz. A kárpátokban, de a síksági erdőkben is azonban az „okuli“ gyakran beválik, sőt a „Reminisceré“-nek is van alapja. — A fajtákat jó figyelemmel kísérni, mert nem egy-

szer történik, hogy már márczius utolsó harmadában megkezdik „hivatalos“ dürgéstiket, sőt a nyírfajdnál néha hallatlan korai „jelentkezések“ történnek.

— A szalonkavizslászatot (szóló vadászat) összeköthetjük a szintén érkezésben, részint pedig átvonulásban lévő rigók (lép-, hűros- és fenyes-) lövöldözésével, valamint igen sok kártékony nagyobb baglyot is elpusztíthatunk a cserkészetek s a vágások meghajtása alkalmával sneffvadászat közben.

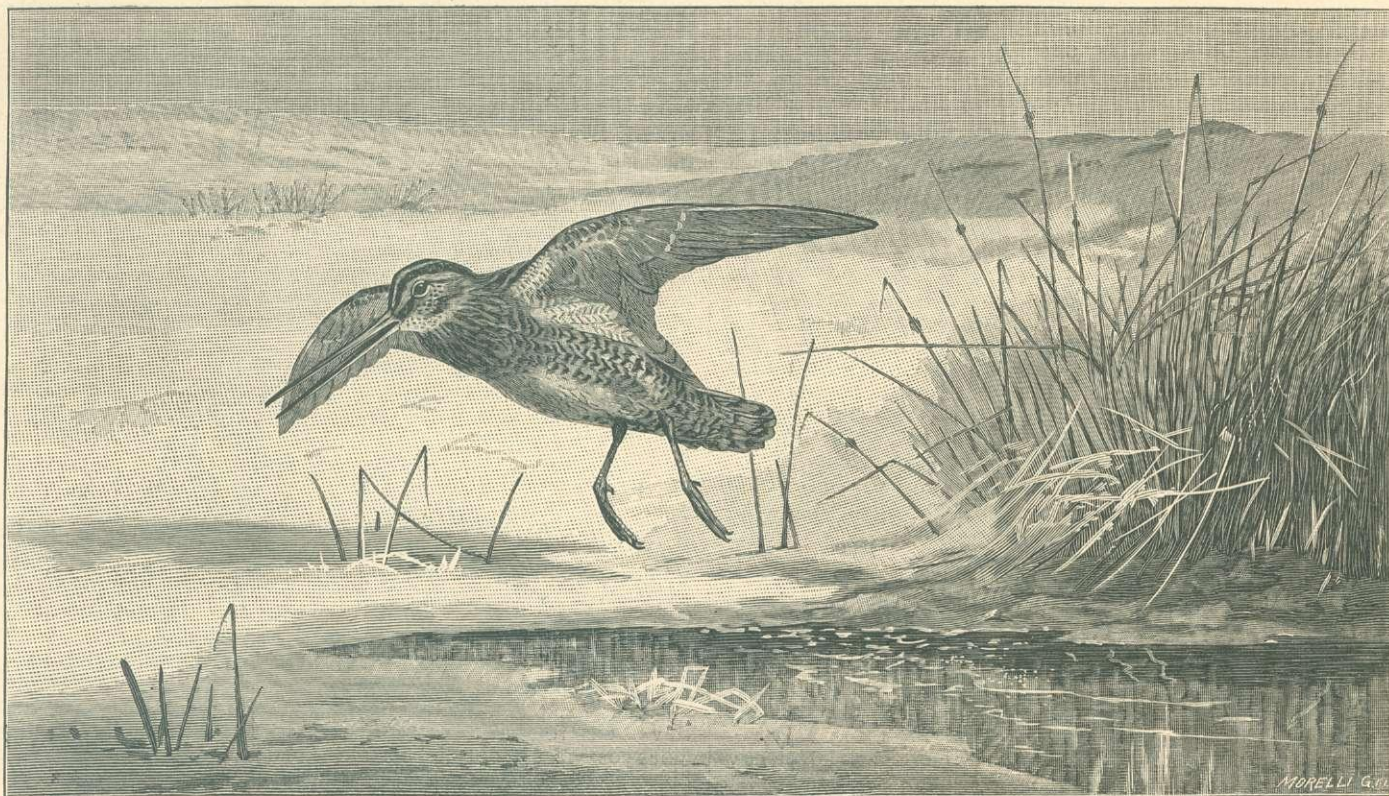
2. A vad tartózkodási helye. Meleg időjárás mellett a medve végkép felhagyja a téli szuszékolással és egészen elhagyja tanyáját. A borz is kezdi már hagyogatni barlangját és kirándulásokra tesz. A róka többnyire sánczai közt tartózkodik, de szép napos idővel ki-kifekszik odva közelébe a már megkopott irtáját piritgatni egy kissé. A farkas elhagyott helyekre vonul s az áthatolhatlan vágásokat és sűrű nádast bujja ott, a hol rendes tartózkodása van. A fővad csak jó idővel vált ki a napos tisztásokra, különben pedig falkákba verődve a sűrűségekben áll a szelek ellen védelmet keresendő. Az őz vad a legszívesebben a fiatalosokban keresi lakhelyét; a bak most nagyon el van foglalva magával, egyre a fákhoz dörzsölgeti mohos agancsait tisztítás (hántás) végett. A vadkan elvonult életet kezd élni s a félreeső sűrűségeket bújja; az öregebb kocza is a sűrűségeket, bozótokat keresi, a hol háborítlanul adhatja át magát a küszöbön lévő anyai örömkönek (malaczozáshoz készül). A nyúl a térségeket keresi inkább s a szántóföldekben, vetésekben húzza meg magát, de ahol háborítlanul élhet, bizony a szerelmi ösztönzete nappal se igen hagyja nyugodni. A fogoly leginkább a vetésekben tanyázik, vagy a remizek, vágások s egyéb, fészkelési céljaira alkalmas helyek körül rebbenthető. A fűcán nádasok körül, zombékok közt szeret tartózkodni, vagy a helyi viszonyokhoz képest áterdült fiatalosokat keres. A süket- és nyírfajdok néha már e hóban kezdik felkeresni esténként dürgési helyeiket. Az erdei szalonka száraz időben az alacsonyabb, nedves tavaszokkal pedig a magasabban fekvő helyeket keresi s még elhagyott erdei utakról s egyéb szokatlan hejyekről is rebbenthető. A sárszalonnát ahol csak víz van, mindenütt kereshetni. A vízi vad a nagy nyílt vizeket lepi, csak a téli vendégek keresik inkább a folyóvizeket. A szárnyas ragadozók egy része még kóbor életet folytat, csak a nagy faj sasoknak van helyenként egy-egy környékre kiterjedő, de csak ideiglenesen állandó lakóhelye; azonban a vérese, karvaly és héja már fészkeléshez lát, valamint a fölvonulásban levő többi orvmadarak is telepedni kezdenek.

3. Párosodás-szaporítás. E hó a vadászat körébe tartozó szármás és szárnyas vadaknak a legfőbb párosodási, illetve fész-

kelési időszakok. A nyúl még mindig erősen folytatja a bakzást, különben rövid megszakítással egész éven át szerelmeskedni szokott, kivált ahol óvásban, védelemben részesülvén, háborgatásnak nincs kitéve. A farkas, róka és nyuszt bevégezte, részint pedig még folytatja a párzást; nőstényeik legnagyobb részben poczkosak. A vadmacska, nyest, görény és menyét is még folytatja e hó elején szerelmi ömlengését. A farkas és borz kölykezik (a farkas 5—8, a borz 3—4 kölyköt), a vén nyulak is java fiadzásban vannak; a vidra is világra hozza 2—4, a nyuszt 3—4 s a vadmacska 4—6 vak kölykét. A madarak közül párzanak és fészkelni kezdenek a fácán, császármadár, fogoly, nyírfajd, vadgalamb, némely vadkacsafaj és a vadlúd, sőt kedvező időjárás mellett az erdei szalonka is fészkelni kezd. A bibicznek és szárcsának állandóan lanyha időjárás mellett e hó végén itt-ott már tojásai vannak. A ragadozó madarak nagyobb része szintén e hóban kezdi a párosodást; kivételesen a süketfajd is dűrogni kezd már. — Szép verőfényes idővel a mezei pacsirta nem csak hogy szerelmi dalát zengi, de erősen párosodik is és nagy kergetősdit visznek véghez a szántóföldek felett. A rigók kezdenek fészkelni készítéséhez látni; majd a

gondos vadászra nézve a gondjaira bizott pagonyok rejtett kis világába s ha az eleséghordó kosarakat felre tesszük is és ha végkép elvethetjük is a gondját a hóolvadás után beköszöntő szép, meleg időjárással a vad táplálása körüli apró teendőknek, azért még koránt sem ütött a gondtalan pipázások órája, ellenkezőleg összes tevékenységünket a hasznos vad ápolása és párhuzamosan a szárnyas ragadozók pusztítása veszi igénybe; — tehát kell, hogy a vadász tavasszal az orvos szerepébe is belelálja magát; s ebből kifolyólag legelső s legfontosabb teendője mindenesetre a sózók (nyalatók) felújítása a fő- és özvad számára. Különös gondot kell erre fordítani az állandó nagyobb vadasokban, hogy a vadat lehetőleg helyhez kössük a mellett, hogy testi jólétét is szívünkön viseljük s agancsképződését elősegítjük. Gondunk legyen a sózók felújításánál az ismert szokásos mellékletek hozzákeverésére, különösen ne felejtjük el törött anis-mag vagy viola-gyökér hozzáadásával illatosítani azt az ismert csábító hatás előidézése végett. Új sózók felállításánál különös tekintettel legyünk arra, hogy víz legyen a közelben; ha ez semmiképpen ki nem vihető, teknőket kell leásni alkalmas helyeken a földbe. — Kisebb vadászterületeken, hol csak mér-

SÁRSZALONKA.

golyák is hozzá fognak fészkelni tatarozásához. A kárpáti sas (*Aquila chrysaetus*) és saskeselyű, valamint a cerszajkó (*Nucifraga*) is tojásait üli. — A mókus jó idővel szinte rakni kezdi már a fészket, mint a madár.

4. Prakszis. Igen aggságos hónapja ez még a gondos vadóvó vadásznak, mert a lanyha verőfényes napok, melyekkel e hó beköszönt s melyekkel kicsalja a hóvirág fehér csengettyűit, az ibolya lilás tarkaságát, némelykor igen csalékonyak és gyakran a legérzékenyebb visszahatásokat szülik: egy zordon utóélet hoznak a vadász nyakára, mely a tél folyamán elcsenevészedett vadra tapasztalás szerint a legkárosabb hatással szokott lenni. Ezért is az óvatos vadász tekintet nélkül a kedvező, de csalfa időjárásra, vadjai téli etetését mindaddig folytatja, míg csak az anyaföld újra maga nem kezd gondoskodni erdőn, mezőn, réten és ligetekben a vadállomány természetes táplálékáról. — E hóban már — a téli vadászatok lezajlása után — a vadászterületeken mély csend honol, csak néha-néha a csillagfényes, lanyha márciusi esthajnalokon dördül el itt-ott egy-egy lövés, a mit ismét csend követ, melyet időnként a nemes hosszúcsőrű vendég mély „krokro” szava, majd kísérteties „pszviszt” piszögése tesz ismét élénkebbé. — Ebben az időben a tevékenységnek egy új fázisa merül fel a

sékelt számú vadállomány tarttatik fenn, vagy ahol a fő- és özvad csak mint váltóvad szerepel: legcélszerűbb s teljesen megfelelő is a nyalató-tuskók készítése — kiválóított alkalmas óvas fákat szemelve ki minél nagyobb számban e célra. — Ott, hol a vadgalamb tavasszal nagy számmal fordul elő s csali-hívás segélyével rendszeren vadászni szokták, — számukra szintén sózokat (csali-étetőket) állítanak fel, hogy mikor már a hívásra nem hallgatnak, ennek segélyével lehessen őket lövésre csalogatni; ennek leírása azonban tárgyunk keretén kívül esvén, csakis annak hangsúlyozására szorítkozhatunk, hogy az ily étetők közelében természetes, vagy mesterséges víznek (reservoiroknak) okvetlenül lenni kell, a hova a galambok reggel és este inni járhasznának s ekkép a lesvadászat tárgyát képezhessék. — Mihelyt az idő megengedi, illetve a lanyha időjárás tartósabb jelleget ölt, a kamrákban teleltetett foglyok és fácánok kieresztetnek. Hogy pedig a szabadba bocsájtott fogolypárok azon helyről, a hova kibocsájtattak, el ne távozzanak: ott, a hol el akarjuk őket eresztetni, fülciket hamupéppel bedugjuk, vagy pedig meleg vízbe mártjuk s úgy bocsájtjuk el; az ily félig megkábított fogoly a legközelebbi sűrűsbe magát meghúzza s — bármily különösnek tetszik is ez állítás — annak táján költve nyáron át is megma-

rad. — A hol nagy fogoly-állomány nevelése a cél, a szaporodás azáltal tetemesen előmozdítatik, ha a fogolypárokat csendes öreg (e célra már begyakorolt) vizslával megkeresve, ott, a hol egy tyúkkal két kakast lelünk, az egyik kakast leöljük, mert ezek a párosodás ideje alatt folyton verekedvén, a tyúk meddő marad. Ez az eljárás ugyan a törvénnyel ellenkezik, de független zárt területeken azért alkalmazható. — Addig, míg a tökéletes kitavasodás állandó jellegét nem öltöttünk, van hirtelen bekövetkező időbeli rendellenességektől tartani: épp úgy, mint a fő- és özvadnál: a *kin telelt fácánok* és *foglyok* gondos etetéséről sem szabad megfeledkezni; az etetés befejeztét megelőzőleg pedig sohase felejtünk el a szemes eledel közé pár marok *kendermagot* elegyíteni, mi a szárnyas vadnál (fogoly, fácán) nagyon elősegíti nemcsak a párosodási ösztön gyorsabb fejlődését, de a petézési képességet is. — Mindezen ténykedések mellett természetesen a kárt tévő állatok minden kigondolható módon való pusztítása veszi igénybe e hóban is a szakvadász tevékenységét, minden fölös idejét és pedig első sorban is a szárnyas ragadozókra kell irányítani a legfőbb figyelmét, melyek e hóban telepedni kezdenek, részint már fészkelnek vagy átvonulóban vannak és alkalmas telepedési hely után kutatnak. A *varju*-féle madarak szemmel tartását különösen figyelembe ajánlom. Azon fákat, melyeken varjufészket fedeztünk fel, megjelöljük, hogy a kotló varju; árt, fészkeivel együtt, annak idejében elpusztíthatassuk; később a szarka-fészkek is hasonló sorsra jutnak. A varjak, holló, szarka és a tulajdonképeni orvadarak fészkeinek leszedése azzal az előnnyel jár, hogy nem csupán a tojások s az esetleg már kiköltött madárfiókák, hanem a kotló anyamadar is előzőleg egy jól irányzott lövéssel megsemmisíthető. A fészkes fákat keresés alkalmával a varju-párok nyugtalan repkedése és károgaása rendszeren elárulja. Ott, hol a varjak tömegesen szoktak fészkelni, fészkeik felfedezése nem sok táradtságba kerül, csupán a gyanús fát kell erősen megkopogtatni, mert ezt az esetleg fészkeiben levő fekete vagy szürke rabló ki nem állja felröpülés nélkül. Azonban az ujjonnan felfedezett fészkeknél nem tanácsolom az elhamarkodott lövöldözéseket a kiszáló anyamadarra, mert az esetben, ha tojásait még nem rakta le, annál a fészkeknél többé ugyan nem beszélünk vele, mert más fészkelő helyet keres magának s így a tojásaival együtt maga a vén madár is elveszett számunkra. Leghelyesebb a fészkekből kivágódó madarat lövés nélkül elboacsajtani, azután néhány nap múlva újra visszatérni s az egész fészket lehányini a fáról mindenestől — miután a mamát már lelőttük. Hasonló eljárást követhetünk a valódi ragadozó madarakkal szemben is; csak hogy a sasok és sólymok fészkeinél a leggyakrabban hosszadalmas s a legtűrelmesebb kísérletezésekre vagyunk utalva, ha célt érni akarunk, mert elhírtelenkedni a dolgot nem szabad, egy vigyázatlan puszkázással ugyanis oly óvatossá tennénk a különben is szemes rablókat, hogy aztán teljes lehetetlen volna többé közelükbe férkőzni és hiába ülnek a leghosszabb lesek is. — A ragadozó madarak közül különös gondunk legyen a *héja*, *karvaly* és *sasokra*, meg a nagyobb *sólyom-fajokra*, mert ezek közül egy párnak a letelepedése is legnagyobb mértékben vésthető lehet az apróbb vadállományra nézve. Ahol nagyobb mérvű fácán és fogolytenyésztés van üzemben, ott a *vörös* sem kell megtűrni, az *ölyvet* (*Buteo vulgaris*) meg éppen tüzzel-vassal pusztítani kell, mert a mily hasznos a gazdának az őszi tarlón és tavaszi vetésen ez a ficzkó, épp annyira veszélyes fészkelése idejében az apróbb vadállományra nézve az egész tavasz folytán, a meddig csak ivadécai önállókká nem lesznek. — Amíg a ragadozó madarak hűzése és tavaszi kóborlása véget nem ér, az *uhuzással* gyönyörű eredményeket lehet elérni, valamint a fogóvasakat és kelepceket is sikerrel alkalmazhatni; később aztán (a költés befejeztéig) mellőzni lehet az ez irányban való különben is majdnem tisztára haszontalan próbálkozásokat. E helyett tehát a fias *szörmés ragadozók* kikutatását kerítsük inkább sorra, mert nagyon kifizeti magát egyetlen újjbillentéssel egy egész gonosz fajzatnak a másvilágra való szállítását. — Kisebb tavaknál nagyon utána kell látni a *vörös* és *fehér bagolyhéja* (*Circus aeruginosus* et *cyaneus*) pusztításának, mert a költő kacsák s egyéb szárnyas-vadak tojásaiban nagy kárt tesznek; ha nagyobb számban tűnnek fel a tó körül, uhuval is megpróbálkozhatni ellenök s állfészkekben strichninnel mérgezett tojásokkal is pusztíthatjuk őket, a mi azonban nagy óvatosságot igényel s csakis oly helyeken alkalmazható ezen eljárás, a hol a tojásokat kutató pórnép inváziáitól nem kell tartanunk, különben roppant szerencsétlenség származhatik. — Ugyancsak kisebb

tavaknál, ha sok szárcsa telepedik le, azokat is ki kell pusztítani, mert a kacsákat elűzik a területéről, a szárcsa pedig nem vad.

5. Vonulás. Ha bár „nem ette is meg a kutya a telet“ — mint a juhászok és vadászok mondani szokták, — mégis az idő e hóban már egyre szűkebbre válik, a fagyok mind gyérebbek s a déli szelek mindig enyhébben lehetnek rá a rideg dermedetre. A természet lassanként leveti magáról fényes jégpáncélját s a hó is eltűnik, csak itt-ott, a mélyebb árkokban találni megmaradt röngyaira, utolsó, piszkos foszlány-díszére a nemrég még teljes hatalmában, pomrájában diszló évszaknak. Az illatos tavaszi esők nonsokára feloldják ezeket is illanó párakká, melyek később örömkönyökké válnak hullnak vissza a bájos virágfejekre, mikor a kikelet üli díszben pompázó diadalünnepét. Némely évben azonban az egész hónap alatt tart a tél és tavasz közti makacs küzdelem s nem bír életre, elevenségre kapni a téveteg napsugár. Hanem azért „jönni fog, a minék jönni kell“... e hó vége felé ugyanis a legtöbbször ki van küzdve a harc s a tündöklő sugárkévek özöne melengetőn, becsezgetve simogatja végig a még fekete, virágtalan, de már életre pezsdült földi világot, melyet csakhamar aztán kirak kék és fehér díszekkel: illatos, bólintó virágfejekkel annak a nagy szeretetnek áldást hintő működése, mely szerzte árad a szívekbe s a hideg földbe egyaránt. Megdobbanak ekkor a madárszívek is s haza hozza a hazaszeretet vágya, a szerelem édes ösztönzete a virághervadások, sárga lombhullások idegenbe tért lényeket, a „ledereket“ „a kik hazát cseréltek“... Örömmel látjuk őket, örömmel intünk nekik üdvözlötet föl a magasba: Isten hozott benneteket szép szárnyasaink! — suhog az erdő is, zajlik az avar is a fák alatt; a zuhlott nád is intget nekik fel a magasba... Azok meg füttyentenek, zajonganak czifra madárnyelven hozzánk örömszólamokat s ereszkednek alá nagy felhőrajokban, süvítőző szárnynyal a jól ismert tájakra — s ismét lelke támad lápok világának, lombtalan erdőnek; de az élet megújult lüktetése feledtetni velünk a lombdíz hiányát s mire észrevennők, már ismét eleven zöld díszben ragyog a világ s illatárt ont felénk a természet pompája, mely az Isten fenésége, megható költészetét árasztja ki magából, mely egy mély imádatná egyesül. — Madaraink visszaérkezése kora tavasszal, úgyiszólván már a tél végével veszi kezdetét. Általában vonulásuk ideje alig van az idő szeszélyes kitavasodásával oki összefüggésben. Mikor elérkezik az ideje, csak megmozdul bennük valami és — jönnek ha esik, ha fúj. Különösen a vízi szárnyasok József napjára már többször mind megérkeznek, de február végével, midőn pedig a legtöbbször még az összes külső természet mélyen szunnyadoz a fagy dermedtő leple alatt, biztos láthatni liba- és kacsacsapatokat, mint a későbbi rajnak biztos előhírnökeit; nonsokára aztán bejelenti magát dallamos füttyölésével a *szélkiáltó* (gojzer) is, a *lotyósnéff*, *sárszalónka* s egyéb *sneffek*, melyeket nyomon követnek a sok fajú rajok érkezései. A levegőből sajátságos hangverseny hallatszik le: kelepelések, vákogások, trifkolások, süvítések, czifra füttyök és mindenféle madárnyelvelés, mely erős húzásokkor reggeltől estig tart, sőt éjszaka se szünik meg. Hosszú telek után azonban rendszeren kevesebb a vízivad-féle; a megérkezettek is (kivált ha az idő zordonabbra fordul) csak szívós életerejöknek köszönhetik, ha mind el nem vesznek, mert a fagyos víz és föld ételmet alig kínál szegényeknek s aztán a hideg is ellenök van. Tényleg a hosszú telek (azaz midőn a szárnyasok rendes húzási idejökben ugyan, de tekintettel a mostoha, tehát rendellenes időjárásra, mégis korán érkeznek), rendszeren elrontják a tavaszi vízivadászot. Ilyenkor a vad nyugtalan, alig időz helyben valamit s máris megy: hajtja az ösztöne tovább — és sokkal kevesebb is tűnik fel, mint rendes körülmények között szokott s az is mintegy átlopja magát vidékeinken. Ellenben normális kitavasodásokkor, korai lanya esőkkel, déli szelek fűdögölése mellett a madárvonulás sokkal tartósabb, a vad tovább időzik és nem siet, — szóval a tavaszi madárhúzás ilyenkor egészen normális jellegű és lefolyást nyer és hasonlíthatlanul tömegesebb s élénkebb mozgalmat is képez. Az elmondottakból következőleg tehát a vízi vadászok mindig figyelemmel kell kísérni az időjárás folyamatát s ahhoz képest előbb vagy később megkezdeni első kémlelő kirándulásait, kivált a *sneffeknél*, mint a tavaszi idény legaktuálisabb vadjainál, nehogy esetleg elszalajtsa a kinálkozó jó alkalmat, — és különösen nagy figyelem fordítandó a *sárszalónkákra* (Gallinago scolopacina), a mely nagyon hamis jóság a húzás dolgában; gyakran megtörténik, hogy az első kezdetleges, kaczer márcziusi napsugárral már tömegesen jön s pár nap lefolyása alatt — mielőtt az ember-

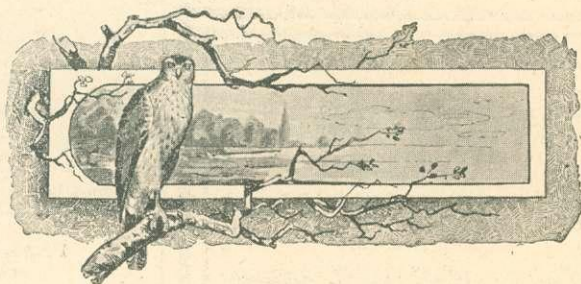
nek csak észbe is jutna a kellemetlen időjárás miatt a tavaszi hideg sárban lakó, rövideket nyeffentő hosszúcsőrű vendégre ügyet vetni, — már átszökik vidékeinken s alig marad egy-kettő belőlük hirmondónak is s azokat is nyomban követik az apróságok (Gallinago gallinula), melyeket jóval később, inkább a lanyhább időkkel vártunk volna s csak immel-ámmal puffogatunk utánuk. Hanem a korai érkezések mellett épp oly gyakoriak az *elkésések* — még a legkedvezőbb időjárási viszonyok dacára is. Hogy ennek mi az oka, hol kóborolnak, hol időznek akkor a delikát húsú jövények, mikor javában húzniok kellene nekik és honnan kerülnek egyszerre csak elő néha s (nem ritkán tömegesen) minden előleges szórványos jelentkezések nélkül — mint a hogy tenni szokták *rendes* jövés menéseik szezonjában, — és miért van néha sok és viszont igen kevés belőlük: az még mindig nyílt kérdést képez s megfjtésre vár. Tényleg húzásait illetőleg a *sárszalonka* legtöbnyire igen korán érkező (és későn távozó) vad; minden korai jelentkezése dacára is azonban igen hosszadalmas és különféle fázisokra beosztott mozgalmakat produkál, például vannak egyesbe hulladozó előrsei, szálláscsinálói; van aztán elővonulása, tő-(raj) vonulása, utóvonulása és vannak végre kalandozva utazók is köztük, melyeknek utazásai belenyúlnak a nyári hónapokba. Hanem az tény, hogy a korai nagy melegek hamarabb elviszik őket tőlünk; de elviszik a *ludaknak* és *kacsáknak* azon fajait is, a melyek nem tartoznak madár-faunánk *rendes* telepedőihez s inkább csak kivételesen fészkelnek nálunk itt-ott. Általában a márcziusi nagy melegek siettetik a vízivad-féle átvonulását s kivált a *ludak* szöknek előre. A *szélkiáltó*, *galamb-sneff* s általában a „közönséges“ fajta (a vadászok által u. n. „parasztsneffek“ = Totanus, Tringa, Limosa, Philomachus) pedig inkább csak enyhe márcziusi napokon nyujtják a legkellemesebb nappali lesvadászokat tartós, tömeges és szapora húzáuk által. — Az *erdei szalonkánál* körülbelül ugyanazon elvek érvényesülnek, mint a *sárszalonkánál*; hanem e vadnál már nem igen tart attól a vadász, hogy „elszalajtja“ őket, mivelhogy a tavaszi szalonka-érkezéseket a kalendáriomhoz köti s az irányítja figyelmét a kémkedő járlatok — vagyis inkább *kihallgatások* — megtételére s ha nem is mindig, de körülbelül etalálja az igazit, mikor — bár német jáger módjára — a vasárnapokhoz fűzve a húzás mozzanatait, ekképen definiálja a dolgot:

Reminiscere: keresni gyere.
Oculi: itt vannak ni!
Laetare: sok szalonka jár-e?
Judica-kor rosszúl jár.
Palmarum-kor nincs vásár.
Quasimodo vasárnapján
 a szalonka ül tojásán.

A mi egyébiránt az erdei szalonka érkezését illeti, ez korántse oly pedáns állat, hogy az éjjeli fagyok, vagy a zordonabb tavaszi időjárás befolyásolhatná fölvonulásának első kezdetleges mozzanatait s ebből folyólag talán töbnyire vissza is vethetné élénkebb mozgalmát; megakasztani azonban megakaszthatja, sőt bizonyos rendellenességek is származhatnak e réven és kurtább retirálások is állhatnak elő. Még sokszor kopog a föld a sarkunk alatt az éjjeli fagyoktól, az apró kéklábú „szálláscsinálók“ már is jelentkezni kezdenek. Igaz ugyan, hogy ezek, mint észak szülöttai, a hideg és élelemhiány sanyarúságait jobban bírják elviselni és valószínűleg hozzá is vannak törődve a súlyosabb életkörülményekhez, a mi meg is látszik rajtuk: azért is oly satnyák és visszamaradt, apró növéstük; — de emellett az is igaz, hogy a vadászok által „bagolyfejűek“-nek nevezett nagy sárga sneffek jóval később állitanak be: mikor már melege van s „nem félhetik a lábukat az elfagyástól.“ Hanem ezek szelidebb égalj hazásai; ezeket még töbnyire megelőzik a „közepek“, melyek sem nem kicsinyek, sem nem nagyok, tehát fejlődési viszonyaikra az égalji és élettani befolyások kevésbé voltak hátrányosak ott, a hol születtek és ez bizonyára nem az alatt az égalj alatt történt, a honnát az apróság veszi származását, de azért mindenestre északibb tájakon szintén, míg a nagy, jól táplált, jól kifejlett „bagolyfejűek“ fejlődésének minden bizonnyal a mérsékelt égalj kedvezett. Ezek az igaziak, ezek a mieink, a melyeket egyébiránt talán messzebb is elhajt az ösztönnük, érzékenységük tőlünk idegenbe, melegebb helyekre, mint amazokat az apróbb, de szívósabb természetű nyurga egyedeket

s talán azért is érkeznek később mint azok — és megfordítva. Egyébiránt a szalonka-idény *kezdését* illetőleg némely vadászok kapcsolatba hozzák ezt a madárvilág, növényvilág időszakos mozzanataival, melyek arra — éppen nem alaptalanul — bizonyos következtetéseket engednek. Így például a tapasztalt szalonkavadászok azt tartják, hogy hiábavaló minden kutaszkodás addig, míg a *hóvirág* (Galanthus nivalis) fehér csengetyűi ki nem bújtak a földből, míg a *somfa* sárga virágai virítani nem kezdenek, míg a *vörösbegyek* (Erithacus rubecula), *fehér billegetők* (Motacilla alba) fel nem tűnedeznek, míg a *húros rigó* (Turdus musicus) a fa sudarán énekét meg nem kezdi stb. — A mi a *fehér billegetőt* illeti, ez nem mindig hiteles jövendő-dőlő, a mennyiben néha oly korán köszönt be (február utolsó hetében), a mikor még szalonkának híret se hallani; de a *sárszalonkának* biztos előhírnöke — és habár a jégen futkos is néhány napig, de meghozza rövidesen az olvadást s ezzel együtt a hosszúcsőrű madarakat. — Tapasztalati ténynek mondható az is, hogy a *kerti rigó* (Turdus iliacus) és a *kis fűzike* (Ficedula rufo) gyakori és számosabb feltűnéséből a szalonka jelenlétére bizton következtethetni; mikor pedig a *kertifülemülék* (Sylvia) jönnek s a *galagonya*-bokornak rügyei fakadni kezdenek: akkor a „trallárum“ már küszöbön van s mikorára a *füsti fecske* (Hirundo rustica) haza érkezik, akkorára a tavaszi szalonka-szezonnak is teljesen vége szakad.

Lakatos K.

Szerkesztői üzenetek.

Névtelen levelekre nem válaszolunk. Kéziratokat még kivételesen sem küldünk vissza.

Dr. Lendl Adolf intézete vesz friss állapotban (nyúzatlanul) kitömesre alkalmas szép, nagy medvéket, hiuzokat, nagy sasokat, nagy fülesbaglyokat, vadmacskákat, nyest, nyuszt, vidra és egyéb szörms állatokat. Vasuti gyorsárúként, illetőleg póstán küldendők be.

A szegedi nimród-vadásztsársaság egy teljesen begyakorolt, lövéstől nem féltő szelid *uhut* keres megvételre. Ajánlatok Seifmann József urhoz (Szeged) intézendők.

H. P. úrnak *Bánhalma*. A rókabőrök mint szőnyegek igen mutatóság kitömött fejjel, sötétvörös, vagy sötétzöld, széles szegélyvel. Egy bőrnek illetén előállítására körülbelül 12—14 frtba kerül.

B. R. erdész úrnak. A mechanikus uhu-val való vadászat ideje most kezdődik. — Egy ilyen uhu, a mely a vadászathoz alkalmas, felszerelve 24 frtba kerül.

G. L. orvos úrnak. 80—100 frtért igen jó mikroszkópot kaphat intézetünkben. — Részletfizetésre is adjuk önnek.

A. G. erdész úrnak. A madárkitömesről szóló értekezést talán már a legközelebbi füzetek egyikében hozzuk.

B. L. tánár úrnak. Kivánságához képest a rovargyűjtés és preparálás módjait ismertetni fogjuk. — A kívánt rovarbiológiai preparatumokat nálunk megkaphatja. — Árjegyzéket szívesen küldünk. — Kézi nagyítók mindig kaphatók nálunk, mikroszkópok is.

Fritsch, Vögel Europa's című nagy munka, színes képekkel, jutányos áron eladó.

O. E. *Apahida*. Legközelebb lapunkban fogunk foglalozni kérdéseivel. Természetes, hogy csak honosított vad.

TOLDI LA JOS
 könyvkereskedése

ajánl vadászati
 műveket és képeket,
 szintúgy iskolai
 könyveket

BUDAPEST
 II., Fő-utca 2.

SKABA KÁROLY H., Budapest.

VI., Váci-körút 33 sz.

Ajánlja kitűnő vadászfegyvereit. Töltények és mindenféle vadászati szerelvény jutányosan.

— Árjegyzék ingyen. —

Telivér pedigrees-vizslák.

Angol Pointer, Angol Setter, Irish Setter, Gordon Setter, Szálkásszörű német, Símaszörű német, Griffon.

Kaphatók:

FÓNAGY JÓZSEF-NÉL

BUDAPEST,

Károly körút 5. szám.

Kitünően idomítva

200 fttól feljebb; kölykök 50 ftt.

Ugyanott megrendelhető:

Fónagy Vizslaidomítása

..... című könyv 3 forintért. ....

Budapest, Muzeum-körút 7. sz.

LUX MIHÁLY

GYÓGYSZERÉSZ,

DROGUAÜZLET-TULAJDONOS

ajánl:

turistáknak, vadászoknak és gazdáknak
mindenféle

házi és gazdasági szereket.

A Parádi üvegyár raftára

Görög István

Budapest, Kossuth Lajos-u. 15.

Ajánl:

Hengerüvegeket, gyűjtőüvegeket,

mikroszkópi

tárgy- és fedőlemezeket stb.

Dús választék.

Kitünő minőségben.

Ő cs. és kir. Fensége

JÓZSEF FŐHERCZEG

udvari szállítója,

Ő cs. és kir. Fensége

JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG

kamarai szállítója

és

Ő kir. Fensége

FÜLÖP-SZÁSZ-COBURG-GOTHAI

HERCZEG

szállítója.

Dr. LENDL ADOLF

műgyetemi magántanár, kép. középiskolai tanár, a m. nemz. muzeum volt tisztviselője, számos bel- és külf. egyesület tisztj., örök., választm. v. rendes tagja,

PRÆPARATORIUMA ÉS

TANSZERKÉSZITŐ INTÉZETE

BUDAPEST,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Budapest, 1892: arany-érem.

Debreczen, 1894: elsőrendű állami érem.

Lelplig, 1894: díszoklevél.

Lemberg, 1894: elismerő oklevél.

Zenta, 1895: első arany-érem.

Moszkva, 1896: e. ezüst-érem.

Budapest millenniumi kiállítás 1896: 2 érem.

Lüdenscheid, 1897: ezüst-érem.

Brüsszel, 1897: arany-érem.

Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatási, a Földmívelésügyi
Minisztériumok és Budapest
Székes Főváros Tanácsának ajánlásai.

*A Magy. Nemz. Museum és Európa
elsőrangú muzeumainak szállítója.*

A vad tilalmi ideje Magyarországon.

Vad-fajok	Janár	Febr.	Márc.	Ápr.	Máj.	Jún.	Jul.	Aug.	Szept.	Október	Nov.	Déc.
Szarvasbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Szarvatehén	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dánbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dámsuta	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Órbak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ózsa	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zerge	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zergelőd	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Mezel nyúl	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Siket- és nyírfajókakas	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Siket- és nyírfajótyúk	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Császarmadar	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Félcán	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Fogoly	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Turák	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Vad és szelid galamb	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Vándor- és vízmadarak (A költés hely kivételével)	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Éneklő madarak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Seregélyek és vörösek (Csak szelidül, az éneklők kivételével)	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Serte- és doud	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Üregi nyúl stb.	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ragadozó madarak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Hüllő, varjak stb.	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Hajtó kutyával	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T

URSITS „Cascara-Sagrada-bora“

a 3 sziv védjeggyel.

Emésztési zavarok, aranyér, makacs székrekedés, idült gyomor- és bélbajok ellen legjobb a világon.

1 üveg 4 korona.

Főraktár: „URSITS“ gyógyszertára
Budapest, VIII., Rákóczy-tér.

Ugyanitt kapható a világ bármely lapjában hirdetett gyógyszerészetbe vágó »különlegesség«.

A Magyar Asphalt

részvény-társaság

Budapest, András-sy-út 30. sz.

Elvállal:

Asphaltburkolást,

szárasztételt.

Vidékre is szállít

asphalt-anyagot

legolcsóbban jótállás mellett.

Dr. LENDL ADOLF intézetében megrendelhetők:

Kohaut, A Magyarorsz. Madarak meghatározó könyve, 2 ftt. — *Lakatos*, Természeti és Vadász-
képek, 2 ftt. — *Lakatos* Vadászhit, kötve 2 ftt. — *Lakatos*, Vadászati és Madarászati Emlékeimből,
3 ftt. — *Lakatos*, Magyarország nappali orvmadarai, 1:50 ftt. — *Thanhoffer*, A Mikroszkóp és
alkalmazása, 3:60 ftt.

Iskolai könyvtáraknak számlára küldjük meg e műveket, másoknak utánvétellel vagy a pénz előleges beküldésére.

Földbirtokosok figyelmébe:

»ÜGETŐ-VERSENYLAP« KIADÓHIVATALA, BUDAPEST, ARÉNA-ÚT 36/a.

»A Természet« szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 13.